

مروری آزاد بر مواجهه ۲ کتاب باز در يك کتاب

ادای احترام به کهکشان گوتنبرگ

یونس فردوس
روزنامه‌نگار

خیلی زود می‌خواهم بروم سر اصل مطلب! «از کتاب‌هایی نداریم» عنوان کتابی است که دربردارنده گفت‌وگوی دو چهره برجسته در زمینه تخصصی خود است که توسط ژان فیلیپ دو توناك گردآوری و تدوین شده است. در این کتاب شاهد مباحثی هستیم که میان اومبرتو اکو، داستان‌نویس و فیلسوف ایتالیایی و ژان کلود کریر، کارگردان و فیلمنامه‌نویس جریان دارد و آنها پیرامون کتاب و مطالعه گفت‌وگو می‌کنند. این گفت‌وگو برای آنها که رگه‌هایی از کتاب‌بازی در خود دارند جذاب و دوست داشتنی است. هرچند آنها هم که چنین علایقی ندارند وقتی با قلاب وسعت دامنه دانش و تجربه این دو شکار می‌شوند، دیگر رهایی ندارند و تا انتهای کتاب پای گپ و گفت‌وگو و کریر می‌نشینند. در این کتاب شاهد گفت‌وگوی یک نویسنده و کارگردان - که هرکدام در رشته خود متخصص هستند - نیستیم بلکه دو کتاب‌باز به معنای واقعی کلمه رو در روی هم نشسته و تبادل تجربه می‌کنند. اکو در کتابخانه‌اش ۵۰ هزار جلد کتاب دارد که به گفته خودش ۱۲۰ نسخه از آنها نایاب است و همین رقم کافی است تا عظمت غولی به نام اکو در برابر مخاطب مشخص شود. از سوی دیگر کریر به گفته خودش ۳۰ یا ۴۰ هزار نسخه کتاب در منزلش جا داده که حدود ۲۰۰۰ جلد از آنها کتاب‌های قدیمی است؛ او نیز سوی دیگر می‌نشیند و خواننده را شریک تجربیات خود در زمینه‌های مختلف کرده است.

کتاب‌ها همیشه مساله اصلی کتاب‌بازها و علاقه‌مندان آنها بوده است و امروز یکی از مباحث داغ همیشه حول محور این است که آیا به پایان عصر کتاب‌ها رسیده‌ایم یا هنوز کتاب‌ها قالب برتر فرهنگی دنیای مدرن هستند؟ «اگر کتاب

الکترونیک سرانجام با کنار زدن کتاب چاپی خود را تحمیل کند باز دلیلی وجود ندارد که بگوییم می‌تواند آن را از خانه‌هایمان بیرون کند یا موجب شود عادت‌مان را به آن از دست بدهیم. بنابراین، ای - بوک کتاب را نابود نخواهد کرد چنانکه گوتنبرگ و اختراع نبوغ‌آمیزش نتوانستند بلافاصله codex را حذف کنند و این یک نیز نتوانسته بود پایپروس را از رواج ببندارد. کریر در این باره می‌گوید: «در آخرین نشست سران داوس، در ۲۰۰۸ درباره پدیده‌هایی که تا ۱۵۰۰ سال دیگر زندگی بشر را در هم خواهد ریخت، یکی از آینده‌شناسان، در مصاحبه‌ای پیشنهاد کرد که تنها به چهار اصل که به نظر او قطعیت داشت توجه شود. نخستین اصل این بود که بهای هر بشکه نفت به ۵۰۰ دلار خواهد رسید. پیش‌بینی دوم درباره آب بود که با مبدل شدن به فرآورده‌ای تجاری، عینا مانند نفت داد و ستد خواهد شد. سومین پیش‌بینی درباره آفریقا بود که بی‌تردید در دهه‌های آینده به یک قدرت اقتصادی مبدل خواهد شد. چهارمین پدیده از نظر این پیشگوی حرفه‌ای، نابودی کتاب بود.» این در حالی است که اکو معتقد است: «کتاب امتحان خود را داده است و معلوم نیست چگونه، برای همان کاربرد، می‌توانیم چیزی بهتر از آن ابداع کنیم. شاید تحولی در اجزای سازنده کتاب رخ بدهد، شاید در آینده صفحاتش دیگر از کاغذ نباشد، اما در هر حال همان که هست خواهد ماند.»

درواقع گفت‌وگوی ژان کلود کریر و اومبرتو اکو ادای احترامی شادمانه به کهکشان گوتنبرگ است؛ خوانندگانی که کتاب را به صورت شئی مملوس دوست دارند، مجذوب خواهد کرد؛ حتی بعید نیست حسرت گذشته را در دل صاحبان ای - بوک (e-book) برانگیزد.

در مسیر این گفت‌وگو اکو و کریر از موضوعاتی سخن می‌گویند که شاید برای خواننده‌ای که آنها را می‌شناسد، باورپذیر نباشد. اکو از کتاب‌هایی که نخوانده اینطور یاد می‌کند: «همه به صورت عمیق تحت تاثیر کتاب‌هایی هستیم که نخوانده‌ایم که

وقتی برای خواندنش نداشته‌ایم. دنیا پر از کتاب‌هایی است که نخوانده‌ایم، اما تقریباً اطلاعات کافی درباره آنها داریم.» اکو به مخاطب این اطمینان را می‌دهد که او نیز کتاب‌هایی دارد که وقتی برای خواندن آنها نداشته و از این حیث خیال مخاطب را راحت می‌کند. حتی کریر پا را از این نیز فراتر گذاشته و می‌گوید: «کتابخانه‌ها لزوماً از کتاب‌هایی که خوانده‌ایم یا حتی روزی خواهیم خواند تشکیل نمی‌شود. لازم است این را تصریح کنیم. کتابخانه از کتاب‌هایی به وجود می‌آید که می‌توانیم یا احتمالاً خواهیم توانست بخوانیم، حتی اگر هرگز آنها را نخوانیم.»

در این گفت‌وگو موضوعات مختلفی جریان دارد و گاهی پیش می‌آید از موضوعی آغاز می‌شود و به ماجرای دیگری ختم می‌شود: «اگر واقعا می‌خواهیم «زمین» را بشناسیم باید سفر کنیم. کتاب‌ها عالی، اما ناکافی‌اند و همان‌طور که گفته شد اغلب آمیخته با اشتباه و نادرستی‌اند.» این عبارت را کریر بیان کرده و در واقع می‌خواهد بگوید با وجود علاقه شدید به کتاب‌ها تجربه‌اندوزی از طریق آنها به تنهایی شدنی نیست.

کتاب‌ها همچون سایه‌ای وفادار تا پایان روزگار تعقیبمان خواهند کرد و بی‌آن‌که دروغ بگویند درباره آنچه بوده‌ایم و از این هم بیشتر، درباره آنچه هستیم با ما سخن خواهند گفت، یعنی درباره جویندگانی که پرشور و پیگیرند اما در واقع بی‌دغدغه و بی‌ملاحظه‌اند. کتابخانه‌ها برای افرادی که کتاب‌باز هستند نقش مهمی دارند و اکو در قسمتی از گفت‌وگوهای این کتاب به شباهت میان کتابخانه و صاحبانش اشاره می‌کند: «نمی‌دانم کتابخانه‌ام شبیه خودم است یا نه.» و از سوی دیگر کریر این تشبیه را برای کتابخانه به کار می‌برد: «کتابخانه تا حدی مثل یک مصاحب یا گروهی از دوستان و افراد زنده است. هرگاه خود را کمی تگ و تنها و دل‌تنگ احساس کنید می‌توانید به سراغش بروید.»

در جایی از این گفت‌وگو اکو از جایی که هر کتاب اشغال می‌کند و میزان کتاب‌هایی که به او اهدا می‌شود پادی می‌کند و فضایی که هر کتاب برایش هزینه ایجاد می‌کند را این‌طور محاسبه می‌کند: «اگر برای قفسه‌ای با شش طبقه، پایین‌ترین و مقرون به صرفه‌ترین قیمت را در نظر بگیریم، قیمت هر متر مربع ۵۰۰ یورو می‌شود. در هر متر مربعی با شش طبقه شاید بتوانم حدود ۳۰۰ کتاب جای بدهم. بنابراین، مکانی که هر کتاب اشغال می‌کند برایم ۴۰ یورو تمام می‌شود، یعنی از بهای خود کتاب گران‌تر. در نتیجه، هرکسی کتابی برایم می‌فرستد باید چکی به همین مبلغ به آن ضمیمه کند.»

حماقت و نادانی مساله‌ای است که در بخش‌های مختلف این کتاب به آن اشاره می‌شود. کریر در بخشی که راجع به دزدهای کتاب سخن می‌گوید یادآوری می‌کند: «می‌دانید بعضی از عتیقه‌فروشان کاتالوگ مبل‌های قدیمی را به شما عرضه می‌کنند که هنوز در خانه صاحبخانه است. اگر علاقه نشان بدهید ترتیب دزدی آن را می‌دهند اما فقط همان مبل مورد نظر شما را می‌دزدند. دزدها یک بار به خانه‌ام دستبرد زدند. تلویزیون، رادیو و نمی‌دانم چه چیزهای دیگر را بردند اما حتی به یک کتاب هم دست نزدند. اثاثیه‌ای معادل ده هزار یورو دزدیدند در حالی که برداشتن تنها یک کتاب، با پنج یا شش برابر این مبلغ از خانه‌ام می‌رفتند. بنابراین، نادانی و بی‌اطلاعی از ما حفاظت می‌کند.»

در مجموع این کتاب حرف‌ها و تجارب بسیاری را در خود جای داده که از زبان دو کتاب‌باز مطرح می‌شود و می‌تواند برای علاقه‌مندان و حتی غیر آن جذاب و مایه سرگرمی باشد. [\[۱\]](#)

گفت‌وگوی ژان کلود کریر و اومبرتو اکو ادای احترامی شادمانه به کهکشان گوتنبرگ است؛ خوانندگانی که کتاب را به صورت شئی مملوس دوست دارند، مجذوب خواهد کرد

